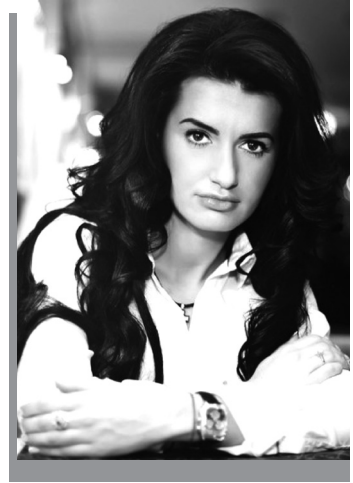

Ю. І. ОСТАПЕНКО

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри господарського
права Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
Харків
julast@rambler.ru

ОСНОВНІ ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Присвячено проблемі створення та поетапного розвитку господарського права за радянських часів та впливу останнього на сучасний зміст господарсько-правового регулювання, його базові юридичні конструкції. Визначено основні напрями радянської школи права, що залишились у спадок у парадигмі сучасного господарського права. З'ясовано генезу трансформацій господарсько-правових категорій, які увійшли до сучасного ринкового етапу розвитку господарського права в Україні. Встановлено шляхом системного аналізу невідворотність процесів кодифікації господарського законодавства.

Ключові слова: господарське законодавство України, історія розвитку радянського господарського законодавства, кодифікація господарського законодавства України.

Постановка проблеми. Для з'ясування ролі феномену господарського права — встановлення предмета, завдань та функцій останнього перш за все необхідно звернутися до історичних етапів його розвитку, за умов яких цей феномен не тільки не загубився серед різнобарвності соціально-правових ідей і теорій бурхливого ХХ ст., а і зберіг актуальність у ХХІ ст.

Фундаментальна основа господарського права, законодавства та вихідних господарсько-правових категорій почала створюватись вченими-правниками ще на початку ХХ ст. за часів радянського періоду. Тож доцільність врахування й оцінка досвіду минулих теоретичних надбань та напрацювань законодавства радянського періоду мають безсумнівне значення для розуміння

проблем сучасного господарського законодавства, доцільності процесів кодифікації останнього, в тому числі й на теренах нашої країни, де розвиток цього законодавства проходив шляхом еволюційних історичних етапів, що впливали на його зміст. Однак, незважаючи на складну історію та революційність деяких цивілістів-теоретиків господарське право не зникло з правової мапи і зараз розвивається на всіх континентах планети, включаючи й Україну. На підтвердження цьому у 1982 р. у Тунісі була створена Міжнародна асоціація господарського права (L'Association internationale de droit économique (AIDE)), в якій зараз представлено понад 30 держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливий внесок в аналіз історичного минулого розвитку господарського права зробили представники донецької школи права, а саме: В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменський, П. Г. Скрипник, В. А. Устименко. Також частковим аналізом розвитку науки господарського права за радянських часів займалася О. М. Вінник, Д. В. Задихайло, Р. Б. Прилуцький тощо. Але ці науковці не приділили достатньої уваги питанню впливу радянського господарського права на сучасні господарсько-правові відносини та на господарське законодавство в цілому.

Формулювання цілей. Метою статті є покроковий аналіз розвитку радянського господарського права та його впливу на сучасне правове забезпечення вітчизняної сфери господарювання.

Виклад основного матеріалу. Ідея господарського права не є новою, адже у 2015 р. науці господарського права виповнилося 105 років (теорія виникнення господарського права пов'язується з публікацією у 1910 р. першої частини визначної праці відомого німецького вченого-правника Ю. В. Гедемана «Die Fortschritte des Zivilrechts im XIX Jahrhundert» («Прогрес цивільного права у XIX столітті»), в якій автор обґрунтував закономірність виникнення господарського права в нових умовах господарювання, коли буржуазія отримала політичну владу і межа між приватними і публічними інтересами зникла [1; 2]) та незважаючи на свій поважний вік феномен актуальності господарського законодавства існує і у XXI ст., але щодо питань предмета, функцій та завдань, то їх трансформація під натиском часу досить змінилася.

Отже, витоки історії вітчизняного господарського права беруть свій початок ще у 20-х рр. XX ст., тобто у Радянські часи. При цьому у розвитку останнього у Радянську епоху виділяють три етапи — 20-ті рр., 30-ті рр. і період після 1965 р. [3] та необхідно зазначити, що існував окремий, четвертий період, з 1938 по 1955 р., коли наука господарського права як самостійна галузь була під заборонаю (у зв'язку з існуючим політичним режимом).

Перший період (1923–1928) — *початковий період розвитку* — відрізняється тим, що головна увага була приділена питанням визначення предмета господарського права, встановлення ключових категорій господарських

відносин, які є предметом регулювання норм господарського права. Слід зазначити, що на початку ХХ ст. у країнах Європи здійснюються роздільні кодифікування цивільного та торгового (комерційного) законодавства, у вітчизняній правовій науці починають з'являтися спеціальні дослідження у відповідній сфері. Необхідно підкреслити, що цей період у вітчизняному господарському праві характеризується подвійними процесами. З одного боку, ряд учених відокремлює торгове право від права цивільного — роботи П. Цитовича, А. Камінки, О. Пергамент, А. Гольмстена в рамках спеціального приватного права. З другого боку — обґрунтовується самостійний науковий напрям господарського права — К. Ушинський, І. Янжул, В. Удінцев, А. Федоров, що об'єднує приватні та державні аспекти господарювання. Всі ці питання набули широкого поширення на сторінках буржуазної юридичної літератури. У цей період формуються ідеї, які лягли потім в основу теорій багатьох поколінь вчених-господарників. У вказаний період вчені підкреслили одну істотну межу наміченого регулювання економіки — виділення самостійного, комплексного і такого, що динамічно розвивається, утворення норм права, яке на сьогодні має назву господарського права. Автори цих концептуальних ідей, маючи на увазі все більше посилення на стадії імперіалізму втручання буржуазної держави в особисто майнові відносини, стверджували, що тим самим нібито відбувається процес стирання меж між приватним та публічним, процес утворення нового права — ні публічного, ні приватного, а саме того, яке і було назване господарським правом. Як наслідок, концепція господарського права була прийнята низкою радянських авторів, у першу чергу, А. Г. Гойхбаргом [4], який у праці «Хозяйственное право РСФСР» (1921) по стопах французького вченого Л. Дюгі ототожнював суб'єктивні права із соціальними функціями. На цій підставі А. Г. Гойхбарг прийшов до висновку про зникнення різниці між публічним та приватним не тільки у соціалістичному, але також і в буржуазному праві, а отже, і до висновку про необґрунтованість подальшого збереження галузі цивільного права. На думку вченого, цивільне право виступало ні чим іншим, як приватним правом і існувало як протилежність праву публічному. Але якщо межі між публічним правом і правом приватним зникають, то припиняє існувати і цивільне право. Йому на заміну приходять господарське право.

Другий період (1929–1937) — *період боротьби двохсекторного господарського права з єдиним господарським правом* — характеризувався впливом господарсько-адміністративного права та теорії, побудованої на двохсекторному поділі господарського законодавства (вплив епохи). Цей період господарського права може бути охарактеризований взаємодією двох основних наукових напрямів: двохсекторної теорії П. І. Стучки та теорії єдиного господарського права Л. Я. Гінцбурга та Є. Б. Пашуканіса.

Прихильники поглядів П. І. Стучки — двохсекторної теорії у період непу — поставили питання про необхідність особливого правового стимулювання соціалістичного сектору економіки (господарсько-адміністративне право) на протигагу регулювання її приватного сектору (цивільне право). Ці галузі визнавалися антагоністичними, а тому нездатними до взаємодії. Представники теорії єдиного господарського права, а саме Л. Я. Гінцбург та Є. Б. Пашуканіс вбачали в ньому особливу форму політики держави в галузі організації управління господарством та організації господарських зв'язків. Була сформульована концепція єдиного підходу до регулювання економічних відносин, центром якого повинен був стати Господарський кодекс, проект якого був запропонований у 1935 р. Відстоювалася теза про недопустимість поділу єдиного господарського права на дві самостійні частини — господарсько-адміністративне та цивільне право. Один із авторів цієї ідеї Л. Я. Гінцбург критикував у роботі «Курс советского хозяйственного права» (1935) погляди П. І. Стучки. Саме тому ця теорія єдиного господарського права на деякий час займає провідне місце. Цивільне право — як науку, так і її предмет — було пригнічено. Зникло з навчальних планів юридичних вишів також і адміністративне право. Таке становище зберігалось до 1938 р., коли нарада наукових співробітників у галузі права відмовились від концепції господарського права (наприкінці 30-х рр. ХХ ст. більшість вчених-господарників стали жертвами сталінських репресій), а наука господарського права була піддана негласній забороні, визнано наявність у системі радянського права адміністративного та цивільного права і відновлено їх викладання у юридичних ВНЗ. Разом з тим були виявлені та усунуті серйозні помилки авторів господарсько-правової теорії у вирішенні ряду загальних і конкретних проблем радянської юридичної науки. Досить нагадати, що вони висували в застосуванні до державної соціалістичної власності глибоко помилкову концепцію «розщепленої» власності, а громадяни як суб'єкти права були зміщені ними на задній план і розташовані під заголовком «приватні особи» у розділі, який називався «Організаційна структура народного господарства СРСР». З цієї точки зору подолання концепції єдиного господарського права було безсумнівним кроком вперед у розвитку радянської юридичної теорії і практики.

Третій період (1938–1955) — *період майже повного ігнорування теорії господарського права* — характеризувався монопольним становищем цивільного права, вчені-правознавці якого і займалися деякими у сучасному розумінні проблемами господарських відносин, проблематикою господарського законодавства, а деяким проблемам господарювання взагалі на цьому етапі вчені не приділяли достатньо уваги.

Четвертий період (1956–1980) — *період фундаменталізації господарсько-го права* — характеризувався не тільки відродженням господарсько-правової

науки, але й завершальним становленням єдиної концепції господарського права. У цей період була обґрунтована основна мета господарсько-правової науки, яка з часом постала як її основна ідея та призначення — спрямувати господарське законодавство на забезпечення господарського правопорядку, направити науку господарського права на вирішення проблем господарського комплексу. В юридичній літературі виникає таке прізвище, як В. К. Мамутов — перший український вчений, який започаткував у цей період одну із сучасних господарських шкіл права (донецька школа господарського права).

Вчені-господарники поставили питання про запровадження законності на всіх рівнях економіки, про закріплення господарського розрахунку на базі розширення прав підприємств, про встановлення відповідальності державних органів за неправомірні дії щодо підприємств, про розвиток внутрішньогосподарських відносин тощо.

Радянське господарське законодавство цього періоду в основному було всесоюзним — законодавством СРСР, яке діяло на території всього Союзу. Як органічна частина воно включало і господарське законодавство республік, які входили до складу СРСР, у тому числі розуміється і господарське законодавство Української РСР, правонаступником якої стала незалежна Україна. Республіканське господарське законодавство регламентувало в основному господарську компетенцію підприємств і установ, які знаходились у підпорядкуванні республік (наприклад, автомобільного транспорту, комунального господарства), порядок вирішення деяких господарських питань.

Основним джерелом господарського права були постанови Ради Міністрів СРСР і спільні постанови Ради Міністрів СРСР і ЦК КПРС.

Досвід правового регулювання господарської діяльності, накопичений в СРСР, з усіма його досягненнями і помилками, становлять цінність як для науки, так і для практики сучасної правотворчої діяльності, адже деякі нормативні акти того часу діють і дотепер. А отже, цей період не можна не враховувати.

Специфіка радянського господарського законодавства полягала в конституційному закріпленні соціалістичної власності як основи економічної системи. Визнавались такі форми соціалістичної власності, як державна (загальнонародна), колгоспно-кооперативна та власність громадських організацій. Приватна власність на кошти виробництва заперечувалась, але визнавалась особиста власність громадян на майно, яке не стосується коштів виробництва, тобто щодо господарських взаємовідносин цієї форми власності не існувало.

У становленні та розвитку власне господарського законодавства ключовим законодавством були закони: про державні підприємства, про планування, про систему господарських зв'язків. Державні підприємства функціонували після подолання короткого періоду «військового комунізму» на основі принципів

господарського розрахунку, тобто порівняння витрат з доходами мали господарську самостійність, котра постійно розширювалась, особливо в повоєнний період. Підставами розширення прав підприємств стали прийняті в 1953–1957 рр. постанова Ради Міністрів СРСР про розширення прав у рішенні господарських питань, Радами Міністрів союзних республік, директорів підприємств, Рад народних господарських економічних районів, Положення про соціалістичне державне господарське підприємство 1965 р., Закон «Про державні підприємства (об'єднання)» від 30 червня 1987 р. [5; 6]. Права і господарська самостійність державних підприємств були значно ширші прав сучасних, так званих казенних підприємств.

Починаючи з 60-х рр. ХХ ст. значна увага юристами-господарниками приділялась систематизації господарського законодавства. У 1961 р. за редакцією В. В. Лаптева та Г. Я. Торчинського юридичною службою Держплану СРСР був підготовлений фундаментальний двотомник «Законодавчі акти з питань народного господарства СРСР» [7]. Ця робота дає уявлення про структуру, зміст, обсяг радянського господарського законодавства. Нормативні акти систематизовані в ньому за тринадцятьма основними розділам. Том перший включає вісім розділів:

- 1) організація управління народним господарством;
- 2) правовий режим соціалістичної власності;
- 3) планування народного господарства;
- 4) порядок матеріально-технічного постачання;
- 5) державні стандарти, технічні умови, виробничі марки і товарні знаки;
- 6) розвиток нової техніки, винахідництво і раціоналізація;
- 7) облік і звітність;
- 8) арбітраж.

У другому томі нормативні акти систематизовані в п'ять розділів за галузями народного господарства:

- 1) промисловість;
- 2) капітальне будівництво;
- 3) транспорт і зв'язок;
- 4) торгівля;
- 5) житлове господарство.

Господарське господарство було систематизоване також у Зводі законів СРСР і у зводах законів союзних республік, складають більшу половину цих зводів.

Українськими авторами були представлені і випущені московським видавництвом «Юридическая литература» довідковий посібник «Права промышленных предприятий, объединений и министерств в решении хозяйственных вопросов», а також збірники «Основные акты о правовой работе в народном хозяйстве» [8] і «Правовая работа в народном хозяйстве» [9].

Перераховані роботи давали уявлення про господарське законодавство, діюче до та після «перебудови».

Постійно удосконалювалась регламентація відносин підприємств з органами, на котрі було покладено управління ними (трести, комбінати, головні управління, наркомати, міністерства). Вдосконалення цих відносин йшло у напрямі забезпечення дотримання принципів господарського розрахунку [10]. У кінцевому рахунку була встановлена матеріальна відповідальність вищих стосовно підприємств органів господарського управління перед підвідомчими їм підприємствами за збиток, завданий направленими управлінськими рішеннями.

Відповідно до Конституції СРСР і конституцій союзних республік господарська діяльність здійснювалась на підставі планів економічного й соціального розвитку. Загальне керівництво виконання планів здійснювалося владою. Система господарсько-договірних зв'язків була прив'язана до планів виробництва, матеріально-технічного забезпечення, збуту продукції, перевезень. Підприємства брали участь у розробці планів, вели дискусії з планувальними організаціями, але вирішальне слово залишалось за останніми. У той же час розвивались поза- та понадпланові господарські зв'язки, децентралізовані господарські операції. З 1962 р. підприємствам було надано право відмовитись від підписання договорів на виділену за планом, але непотрібну їм продукцію.

Договірні зв'язки здійснювались на підставі і для виконання планових завдань і регламентувались нормативними актами, які визначають основні права та обов'язки сторін, вимоги до якості продукції, ціни (положеннями про поставки продукції виробничо-технічного призначення і товарів народного споживання, Правилами про підрядні договори на капітальне будівництво, Правилами перевезення вантажів, державними стандартами якості і т. п.). У той же час ряд питань, особливо при поставках продукції машинобудування, зокрема обладнання індивідуального виконання, вирішувався безпосередньо договорами між постачальниками і замовниками. У кінці 70–80-х рр. особливу увагу приділяли виконанню договірних зобов'язань із поставок продукції.

Якщо підприємства завжди несли матеріальну відповідальність перед замовниками за виконання договірних зобов'язань — із строків, асортименту, комплектності, якості продукції, що надходить; то з кінця 70-х рр. виконання договірних зобов'язань із поставок стало показником, за яким оцінювалась діяльність підприємств із виконання державного плану. Таким чином, не тільки господарські зобов'язання мали планово-договірний характер, але ще і суспільна оцінка діяльності давалась із виконання планово-договірних зобов'язань.

У цілому економіка функціонувала як єдина планово-централізована господарська система. У ході економічної реформи в СРСР у другій половині 80-х рр. ця система була порушена, а після розпаду СРСР — зруйнована. Нові держави, які виникли на базі колишніх союзних республік СРСР, довгий час не могли подолати негативні соціально-економічні наслідки науково не обґрунтованого реформування СРСР у другій половині 80-х рр. і розпаду єдиного народно-господарського комплексу СРСР.

Юридичні дослідження історії становлення і формування радянського господарського законодавства складались і розвивались окремо від цивільного законодавства як особлива гілка радянського законодавства.

Самостійна галузь господарського законодавства була визначена ще у першій Конституції СРСР (1924). У подальшому вона розвивалась як самостійна. Це стало основною причиною становлення й розвитку господарського права як науки, предметом якої є господарське законодавство. Саме ця наука займалась незалежними найголовнішими проблемами господарського законодавства, зокрема законодавством про підприємство (у той час як у цивілістиці, наприклад особі підприємства як фігурі, особливого значення не надавалось, під час підготовки актів про розширення прав директорів підприємств, першого положення про державне промислове підприємство цивілістика по суті нічого не могла запропонувати). Господарське законодавство постійно розвивалось і вдосконалювалось.

Схожі процеси становлення й розвитку господарського законодавства проходили у XX ст. і в інших країнах. Найбільша схожість з радянським господарським законодавством спостерігалась, безсумнівно, в соціалістичних країнах, особливо з найбільш розвинутою економікою — Чехословацькій Соціалістичній Республіці, Німецькій Демократичній Республіці. Чехословацьке господарське законодавство було кодифіковане — у 1964 р. був прийнятий Господарський кодекс ЧРСР. В НДР був прийнятий як кодифікаційний акт закон про господарські договори. Господарське законодавство формувалось також і в Китайській Народній Республіці, інших соціалістичних країнах.

Розвивалось господарське право і у несоціалістичних країнах. Але тут доцільніше вже говорити не про схожість господарського законодавства, а про зближення (конвергенції) систем правового регулювання господарської діяльності.

У той же час радянське господарське законодавство мало багато недоліків, неузгодженостей, суперечностей. Воно не було кодифіковане, хоча питання з його кодифікації порушувалось неодноразово, починаючи з 1919 р.

Було розроблено декілька проектів Господарського кодексу і Основ господарського законодавства СРСР. Останні дискусії навколо проекту Господарського кодексу СРСР відбулися в червні 1985 р. на спільному засіданні бюро Відділення філософії і права й Відділення економіки АН СРСР, на якому була прийнята постанова про погодження проекту Господарського кодексу СРСР [10]. Проте до обговорення проекту Верховною Радою СРСР справа не дійшла. Як це не парадоксально, але підготовці та прийняттю кодифікованих актів протидіяли перш за все окремі представники юридичних наук, оскільки кодифікація господарського законодавства підірвала їх концепції та корпоративні інтереси як викладачів цивільного права, які безпідставно претендують на статус науки управління адміністративного права. Їх позиція влаштовувала ту частину правлячих кіл, які боялися, що створення Господарського кодексу обмежує сферу адміністративного впливу в економіці і тому вірогідно обмежить вплив багатьох високопосадовців. ТанDEM цивілістів з боку управління економікою адміністративними методами завадив надати Господарському кодексу компактного вигляду і форми, яка б допомогла виробити «правила гри», адекватні сучасній економіці.

У зв'язку з радикальною зміною економічної системи деякі цивілісти намагалися свою «уживчивість» з адміністративними методами управління у радянський час подати як властивості своїх опонентів — юристів-господарників. Реальністю було планове і централізоване господарське управління. Називали і називають цю реальність по-різному. Однак предметом права була саме ця реальність, реальні господарські відносини планової системи господарювання в масштабах всієї держави. Після цього відбувся розпад на більш дрібні і більш відокремлені одна від одної господарські системи. З'явилась нова реальність, особливості та топографію якої повинна враховувати система правового регулювання господарської діяльності.

Висновки. Шлях, який пододала наука господарського права, складно назвати легким, адже протягом ХХ ст. навколо цієї науки точилося багато дискусій, була велика кількість спірних питань та історичних протистоянь. Проте були і позитивні моменти — розвиток законодавства та розширення прав підприємств 50-х рр., у далекому 1961 р. за редакцією В. В. Лаптева і Г. Я. Торчинського юридичною службою Держплану СРСР був підготовлений фундаментальний, у двох томах, збірник «Законодавчі акти з питань народного господарства СРСР».

Також слід зазначити, що господарське право як самостійна галузь законодавства було зазначене у Конституції СРСР (1924).

За часів розвитку господарського права відносини, які регулюються цією наукою, відносили до відання різних дисциплін, у тому числі їх приписували до цивільного права. Зараз існує багато прибічників різних теорій, пов'язаних з існуванням та розвитком цієї науки, проте ця наука, яка зародилась багато десятиліть тому, існує і до сьогодні, і знайшла своє закріплення у Господарському кодексі, який набрав чинності 1 січня 2004 р. А невідворотність кодифікаційних процесів була обумовлена та закріплена історичним минулим правового забезпечення сфери господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Прилуцький Р. Б. Цінність, перевірена часом: господарському праву сто років / Р. Б. Прилуцький // Юрид. наука. – 2011. – № 1 (1). – С. 93–100.
2. Hedemann Justus Wilhelm. Die Fortschritte des Zivilrechts im 19. Jahrhundert. Ein Überblick über die Entfaltung des Privatrechts in Deutschland, Österreich, Frankreich und der Schweiz. 1. Teil: Die Neuordnung des Verkehrslebens. – Taschenbuch. – Berlin : Heymann, 1910. – 151 s.
3. Хозяйственное право : учебник / В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, К. С. Хахулин и др. ; под ред. В. К. Мамутова. – Киев : Юринком Интер, 2002. – С. 86–94.
4. Прокопенко А. С. «Дело» Александра Гойхбарга / А. С. Прокопенко // Безумная психиатрия. – М. : Совершенно секретно, 1997. – 176 с.
5. Мамутов В. К. Права промышленных предприятий, объединений и министерств в решении хозяйственных вопросов / В. К. Мамутов, Ю. С. Цимерман. – М. : Юрид. лит., 1969. – С. 248.
6. Положение о социалистическом государственном производственном предприятии // СП СССР. – № 19–20. – Ст. 155.
7. Закон СССР «О государственном предприятии (объединении)» от 30 июня 1987 г. // Эконом. газета. – 1987. – № 28. – С. 10–15.
8. Законодательные акты по вопросам народного хозяйства СССР. – М. : Юрид. лит. – 1961. – Т. 1. – С. 784; Т. 2. – С. 686.
9. Основные акты о правовой работе в народном хозяйстве / сост.: С. З. Михайлин, И. Е. Замойский, А. М. Серебряков, Д. Х. Липницкий, И. И. Повшенко. – М. : Юрид. лит., 1983. – С. 518.
10. Правовая работа в народном хозяйстве. – М. : Юрид. лит., 1986. – С. 670.
11. Обсуждение проекта Хозяйственного кодекса СССР // Сов. государство и право. – 1985. – № 12. – С. 135–138.

Стаття надійшла до редакції 06.04.2015.

Рецензент — доктор юридичних наук, професор Д. В. Задихайло, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна.

Reviewer — Zadyhailo D. V., doctor of legal Sciences, Professor, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine.

Ю. И. ОСТАПЕНКО

кандидат юридических наук, ассистент кафедры хозяйственного права Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Харьков

**ОСНОВНЫЕ ИСТОРИЧЕСКИЕ ЭТАПЫ СТАНОВЛЕНИЯ
СОВЕТСКОГО ХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРАВА**

Статья посвящена проблеме создания и поэтапного развития хозяйственного права в советское время и влияния последнего на современное содержание хозяйственно-правового регулирования, его базовые юридические конструкции. Определены основные направления советской школы права, оставшиеся в наследство в парадигме современного права. Выяснен генезис трансформаций хозяйственно-правовых категорий, вошедших в современный рыночный этап развития хозяйственного права в Украине. Установлена путем системного анализа неотвратимость процессов кодификации законодательства.

Ключевые слова: хозяйственное законодательство Украины, история развития советского законодательства, кодификация законодательства Украины.

YU. I. OSTAPENKO

candidate of juridical sciences, assistant at Department of Economic Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv

**THE MAIN HISTORICAL STAGES
OF SOVIET ECONOMIC LAW FORMATION**

Problem setting. Generally, the historical stages are considered in scientific literature. At first sight, they are accurately determined. Nevertheless, as a practical matter, systematization of the stages and determination of historical preconditions of emergence of one or another legal period in the Soviet economy and their influence on modern regulation of economic relationships are not sufficiently examined.

Recent research and publications analysis. Representatives of the Donetsk law school, i. e. V. K. Mamutov, H. L. Znamenskyi, P. H. Skrypnyk, and V. A. Ustyenko, have made a considerable contribution to analysis of historical development of economic law. O. M. Vinnyk, D. V. Zadykhailo, R. B. Prylutskyi, etc. have also analyzed the economic law development in Soviet times. Nevertheless, these scientists have not paid considerable attention to an issue of influence of the Soviet economic law on modern economic and legal relationships and the economic legislation on the whole.

Paper objective. The article objective is to thoroughly analyze the Soviet economic law development and its influence on modern legal support of the domestic economic field.

Paper main body. The fundamental basis of economic law, legislation, and initial economic and legal categories has begun to form at the beginning of the XX century in Soviet times. The main directions of the Soviet law school, which have been inherited for

the purpose of analysis of modern economic law basic processes, expediency of registration, and evaluation of experience of previous theoretical achievements and developments of the Soviet legislation are of great significance for understanding modern legislation problems and expediency of legislation codification processes in the world and in Ukraine, where the economic law has developed on the basis of evolutionary historical stages. These evolutionary historical transformations have stipulated expediency of transformation of economic and legal categories of the modern legislation to certain economic and law institutions emerging under the effect of historical processes in times of Soviet legal regulation of particular categories of economic relationships.

Conclusions of the research. In times of the economic law development relationships being regulated by this science were referred to different disciplines, including to civil law. Nowadays, there are many followers of various theories related to existence and development of this science. However, this science, which has arisen long time ago, still exists and it is introduced in the Economic code, which become valid on the 1 January 2004. Inevitability of codification processes has been stipulated and fixed by the historical past of legal support of the economic field.

Short Abstract for an article

Abstract. The fundamental basis of economic law, legislation, and initial economic and legal categories has begun to form at the beginning of the XX century in Soviet times. Consequently, expediency of taking into account and evaluation of experience of previous theoretical achievements and developments of the Soviet legislation are of great significance for understanding modern legislation problems and expediency of legislation codification processes in the world and in Ukraine, where the economic law has developed on the basis of evolutionary historical stages affecting its content and basic legal constructions. The author determines the content and the legal constructions, indicates the main directions of the Soviet law school inherited in the form of the modern economic law paradigm, and detected genesis of transformation of economic and legal categories, which are applied at the contemporary market stage of the economic law development in Ukraine. Having used system analysis, the author states that processes of economic law codification are inevitable.

Key words: economic legislation of Ukraine, Soviet economic legislation development history, codification of Ukrainian economic legislation.